

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : ศึกษากรณีการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดระยอง และจันทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และชุมชนบางสระแก้ว ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และชุมชนบางสระแก้ว ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

3. เพื่อพัฒนาตัวแบบการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และชุมชนบางสระแก้ว ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

4. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และชุมชนบางสระแก้ว ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

การวิจัยในครั้งนี้ นี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยเลือกพื้นที่ทำการศึกษารายกรณี (Case Study) แบบเจาะจง (Purposive Selection) สำหรับการเลือกพื้นที่วิจัย เลือกนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยเลือกพื้นที่ทำการศึกษารายกรณี (Case Study) แบบเจาะจง (Purposive Selection)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เป็นการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวข้อง รวมถึงเอกสารทางราชการ สิ่งพิมพ์ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานการศึกษาต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง อาทิ การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ฯลฯ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้

2) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key-informant) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยอาศัยเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) เพื่อการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากบุคคล สถานที่ และเวลาที่แตกต่างกัน ควบคู่กับการศึกษาบริบทของชุมชน (Context)

กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ บุคลากรหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และตัวแทนคนในพื้นที่ ผู้ซึ่งมีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ฯลฯ โดยใช้เทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) ในการจำแนกบุคคลสำคัญ (Key-persons) โดยโดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวม 27 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้อาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยผู้วิจัยได้มีการนำข้อมูลมาจำแนกแจกแจง (Category) จัดเป็นหมวดหมู่ มีการอาศัยสถิติร้อยละ ประกอบให้เห็นความสอดคล้องของข้อมูลที่สำคัญ เพื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยยึดหลักการระเทียบเคียงแนวคิดทฤษฎีควบคู่กับบริบทของชุมชน ในการนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Steven Vago (1994) โดยนำสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และร้อยละ มาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพให้เห็นแนวโน้มทิศทาง (Direction) เพื่อความชัดเจนและสมบูรณ์ในการวิเคราะห์และสรุปผลข้อมูล

1.สรุป อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : ศึกษากรณีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดระยอง และจันทบุรี สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1.1 ชุมชนบ้านทะเลน้อย

1.1.1 บริบทชุมชน ชุมชนบ้านทะเลน้อย มีพื้นที่ ทั้งหมด 12,570 ไร่ มีครัวเรือนอยู่อาศัย จำนวน 230 ครัวเรือน และจำนวนประชากรทั้งสิ้น 835 คน จำแนกเป็นชาย 398 คน เป็นหญิง 497 คน (อส. 2558) ลักษณะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้พื้นที่ดินทำกินของคนในชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นที่ราบลุ่มติดแม่น้ำประแสร์ พื้นที่ส่วนนี้เหมาะแก่การสร้างที่อยู่อาศัย และใช้สำหรับการเพาะปลูก เช่น ข้าว ถั่วเขียว ถั่วลิสง เป็นต้น

ส่วนที่ 2 เป็นส่วนของแม่น้ำประแสร์ ที่ไหลผ่านหมู่บ้านทะเลน้อย โดยชาวบ้านใช้ในการประกอบอาชีพเสริม อาทิ การทำประมงพื้นบ้านและการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตของชาวบ้านทะเลน้อย

การประกอบอาชีพภายในชุมชน คนในชุมชนบ้านทะเลน้อย มีอาชีพหลัก คือ ทำสวนทำนา ค้าขาย ลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรม ประมง และการเลี้ยงกุ้ง โดยมีผลิตภัณฑ์พื้นบ้านเป็นของชุมชน ได้แก่ ผักกระชับ ที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนทะเลน้อย นอกจากนี้ยังมี ถั่วเขียว ถั่วลิสง กะปิ น้ำปลา คนในชุมชนทะเลน้อยยังมีอาชีพเสริม คือ หัตถกรรมจักสาน และการทำโฮมสเตย์

รายได้ ประชากรของชุมชนบ้านทะเลน้อย มีรายได้เฉลี่ย 120,000 บาทต่อปีต่อคน และรายได้ของครัวเรือนโดยเฉลี่ย 200,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน

หน่วยธุรกิจที่สำคัญ ภายในชุมชนบ้านทะเลน้อย ประกอบด้วย กิจการที่พักรีสโฮมสเตย์ 3 แห่ง โรงสีข้าว 1 แห่ง ร้านขายของชำ 7 แห่ง ประปาหมู่บ้าน 1 แห่ง เสาสัญญาณโทรศัพท์ 1 แห่ง

1.1.2 สภาพกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ชุมชนบ้านทะเลน้อย เมื่อเปิดบริการให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้สถานภาพทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนบ้านทะเลน้อยดีขึ้น มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการโดยคนในชุมชน เพื่อใช้ในการสนับสนุนการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่จะจัดทำขึ้น เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว มีการส่งเสริมให้จัดตั้งกลุ่มอาชีพ เพื่อการจัดทำผลิตภัณฑ์ชุมชน การผลิตผลิตภัณฑ์ของฝากจากชุมชน รวมถึงการจัดทำโฮมสเตย์ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่

1.1.3 สภาพกิจกรรมทางสังคม ชุมชนบ้านทะเลน้อย เป็นชุมชนที่ยึดหลักประชาธิปไตย ในวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ด้วยการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความรักความสามัคคีกัน เมื่อมีการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน ก็จะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากคนในชุมชนเป็นอย่างดี แต่เดิมในหมู่บ้านจะมีการกระจายข่าวผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน เพื่อแจ้งการประชุมให้คนในชุมชนทราบ และมาประชุมตามวันและเวลาที่กำหนดไว้ แต่ปัจจุบันไม่มีการกระจายเสียงแล้ว เนื่องจากชาวบ้านจะรู้กันเองโดยอัตโนมัติว่าต้องเข้าประชุมตามวันและเวลาที่กำหนดไว้ เพราะมีการกำหนดวันประชุมไว้แน่นอน

1.1.4 สภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติ ชุมชนบ้านทะเลน้อย มีทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างอุดมสมบูรณ์ทั้งทางบกและทางน้ำ คนในชุมชนสามารถทำมาหากินและประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย เช่น การเลี้ยงกุ้ง การทำประมงพื้นบ้าน การปลูกผักและผลไม้ต่าง ๆ เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ยังไม่ถูกทำลาย สภาพพื้นดินมีความอุดมสมบูรณ์ และคนในชุมชนบ้านทะเลน้อย ก็จะมีการร่วมกันปรับปรุงภูมิทัศน์ในวันสำคัญของชาติ เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม อาทิ กิจกรรมปลูกป่าโกงกาง อีกทั้งยังมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สภาพแวดล้อมภายในชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์

1.1.5 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในรอบวัน คนในชุมชนบ้านทะเลน้อย มีวิถีการดำเนินชีวิตธรรมดาเรียบง่ายในทุก ๆ วัน ซึ่งในแต่ละวันก็จะประกอบกิจกรรมงานอาชีพของตนเอง เช่น การทำนาข้าว ทำสวน หรือการทำประมงพื้นบ้าน ซึ่งการทำประมงนั้นชาวบ้านแต่ละคนก็จะอาศัยเทคนิควิธีการที่แตกต่างกันไป ซึ่งชาวบ้านแต่ละคนจะมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่เหมือนกันตามอาชีพที่ต่างกัน อาทิ บางคนตอนเช้าจะมาตั้งร้านค้าขายของริมทางให้แก่นักท่องเที่ยวที่สัญจรไปมา โดยของที่นำมาจำหน่ายจะเป็นพวกกะปิและน้ำปลาซึ่งเป็นสินค้าที่ขึ้นชื่อของชุมชนบ้านทะเลน้อย และตอนเย็นก็จะกลับบ้าน นอกจากนี้ในบางวันก็อาจจะไปจับปลามาขายเป็นอาชีพเสริม

1.1.6 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในรอบปี ในแต่ละปี ภายในชุมชนบ้านทะเลน้อย คนในชุมชนจะมีการจัดกิจกรรมร่วมกัน ในรอบปี ซึ่งถือเป็นการจัดกิจกรรมเฉพาะของชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ การทำบุญส่ง / บุญกลางบ้านของทั้ง 4 ศาลาที่ตั้งอยู่ภายในชุมชนทะเลน้อย ที่มีการจัดกิจกรรมเป็นประจำขึ้นในเดือนเมษายนของทุกปี การจัดผ้าป่ากลางน้ำที่ปากน้ำประแสร์ ซึ่งชาวบ้านจากชุมชนต่าง ๆ จะไปรวมตัวกันเพื่อทอดผ้าป่ากลางน้ำ การจัดประเพณีลอยกระทง และการจัดกิจกรรมการแข่งขันต่าง ๆ เช่น การแข่งขันเรือยาวประเพณี ที่จัดขึ้นในเดือนพฤศจิกายนของทุกปี และการจัดงานรำลึกสมเด็จพระเจ้าตากสินฯ ในเดือนธันวาคมของทุกปี

1.1.7 ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านทะเลน้อยมีภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมา คืองานหัตถกรรมจักสาน การแปรรูปอาหาร การทำน้ำปลา กะปิ และการเพาะปลูก ซึ่งเป็นของฝากที่ขึ้นชื่อของหมู่บ้านทะเลน้อย ในชุมชนได้มีการสืบสานภูมิปัญญาเหล่านี้เอาไว้โดยการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาเหล่านี้เอาไว้ให้คงอยู่ เช่น การจัดตั้งกลุ่มหัตถกรรม กลุ่มทำกะปิและน้ำปลา มีการวางแผนการเพาะปลูกผักกระชับในชุมชนบ้านทะเลน้อย โดยมีการกำหนดช่วงเวลาในแต่ละขั้นตอนของการเพาะปลูกผักกระชับเพื่อให้มีกินมีขายตลอดทั้งปี เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนรวมไปถึงเป็นการกระจายชื่อเสียงในด้านผักกระชับ มีการส่งเสริมให้มีคนเข้ามาท่องเที่ยว และยังมีการทำผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานจากงานฝีมือ มีการทำเสื้อ หมวก ตะกร้า อีกทั้งยังมีการนำวัตถุดิบที่ได้จากธรรมชาติมาทำการแปรรูปเป็นอาหาร ได้แก่ การทำน้ำปลา และการนำเคยมาทำกะปิ

1.1.8 สถาบันครอบครัว ลักษณะครอบครัวของชุมชนบ้านทะเลน้อยนั้นมีทั้งที่เป็นครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยาย ประชากรส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุและเด็ก วัยหนุ่มสาวจะออกไปทำงานนอกพื้นที่ ภายในชุมชนทะเลน้อยมีการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยห่างกันออกไป แต่ในเรื่องของความสัมพันธ์ การมีไมตรีต่อกันนั้นเป็นไปได้ด้วยดี เพราะคนในชุมชนจะรู้จักกันทุกบ้าน

1.1.9 สถาบันการศึกษา คนในชุมชนบ้านทะเลน้อย ถ้าจะศึกษาเล่าเรียนจะต้องเดินทางเข้าไปเรียนในตัวเมือง ซึ่งในหมู่บ้านทะเลน้อยจะไม่มีสถานบันทางการศึกษา

1.1.10 สถาบันศาสนา คนในชุมชนบ้านทะเลน้อยทั้งหมดส่วนใหญ่นั้นนับถือศาสนาพุทธ เพราะมีวัดราชบัลลังก์เป็นวัดอยู่ประจำหมู่บ้านและคนในชุมชนจะตักบาตรพระยามเช้าและจะเข้าวัดในวันสำคัญต่าง ๆ ตามศาสนา เช่นการทำบุญส่งท้ายสงกรานต์ กิจกรรมส่งเสริมประเพณีทำบุญส่ง การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น และยังมีการจัดงานน้อมรำลึกในวันสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่วัดราชบัลลังก์

1.1.11 สถาบันการปกครอง พื้นที่หมู่ 6 บ้านทะเลน้อย อยู่เขตพื้นที่ดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลทางเกวียน ซึ่งประกอบด้วย 10 หมู่บ้าน และสมาชิกในชุมชนบ้านทะเลน้อยทุกคน จะยึดหลักการประชาธิปไตย รวมไปถึงมีการจัดเวทีประชาคม

1.1.12 สถาบันเศรษฐกิจ ชุมชนบ้านทะเลน้อยมีกองทุนแม่ของแผ่นดิน และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โดยกองทุนแม่ของแผ่นดินมีจุดประสงค์เพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวกับการต่อต้านยาเสพติด และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตส่งเสริมให้ชาวบ้านมีเงินออม และเพื่อใช้พัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านทะเลน้อยเพราะจะมีการปันเงินเข้ากองกลาง โดยเงินปันนั้นเป็นเงินกำไร ชาวบ้านต้องปันเงินเข้ากองกลาง 10เปอร์เซ็นต์ เพื่อเก็บไว้ใช้ในการพัฒนาต่อไป อีกทั้งยังมีการนำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ผลิตขึ้นในชุมชนมาจัดจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นการส่งเสริมรายได้ให้แก่คนในชุมชน

1.1.13 สถาบันนันทนาการ ในชุมชนบ้านทะเลน้อยจะมีกิจกรรมการรวมตัวกันของผู้สูงอายุตอนเช้าคือ กิจกรรมการกวาดลานวัดราชบัลลังก์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนออกกำลังกาย และยังเป็นการปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนรักและทำนุบำรุงศาสนสถานที่สำคัญของชุมชน และทาง

ชุมชนยังมีการจัดกิจกรรมล่องเรือชมแม่น้ำประแสร์เพื่อเป็นการพักผ่อนและชมธรรมชาติของชุมชนบ้านทะเลน้อย

1.1.14. สถาบันสื่อสารมวลชน ในอดีตหมู่บ้านทะเลน้อยมีหอกระจายข่าวที่จะใช้ทุกครั้งเมื่อเวลามีกิจกรรมที่ต้องขอความร่วมมือของคนในชุมชนแต่ในปัจจุบันนี้หอกระจายข่าวไม่มีแล้ว แต่จะแจ้งข่าวผ่านการประชุมประจำเดือนในวันที่ 9

1.1.15. ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยว มีดังนี้

1) ป้ายบอกทางมายังหมู่บ้านทะเลน้อย ชุมชนถือว่าเป็นอุปสรรคสำคัญที่จะต้องเร่งแก้ไขและปรับปรุงให้ชุมชนมีป้ายบอกทางที่ชัดเจน ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาชุมชนได้อย่างสะดวก ถือว่าเป็นการสร้างความปลอดภัยอย่างหนึ่งแก่นักท่องเที่ยวได้

2) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เนื่องจากรายได้จากการท่องเที่ยวยังไม่สม่ำเสมอ ทำให้ชาวชุมชนทะเลน้อยบางส่วนไม่ให้ความสนใจเข้าร่วม นอกจากนี้ผลประโยชน์ยังกระจายไม่ทั่วถึง

3) ประเภทของนักท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนทะเลน้อยส่วนใหญ่จะมาเป็นหมู่คณะเพื่อศึกษาดูงานในชุมชน ทำให้การจำหน่ายสินค้าของชุมชนไม่ได้รายได้ที่สม่ำเสมอ

4) การขาดแคลนงบประมาณในการบำรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตลอดจนงบประมาณในการสร้างโรงเรียนให้ได้มาตรฐานสำหรับการปลูกผักกระชับ งบประมาณติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในชุมชน เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมมากยิ่งขึ้น

2. ชุมชนบางสระเก้า

2.1. บริบทชุมชน ชุมชนบางสระเก้าตั้งอยู่ที่ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เก้า มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ลุ่มแบบชายทะเล และมีลำคลองไหลผ่านหลายสาย เช่น คลองพลิว คลองบางสระเก้า คลองหนองบัวเชื่อมติดต่อกัน ทำให้ชุมชนบางสระเก้ามีน้ำกร่อยบริเวณคลองที่น้ำจืดไหลมาบรรจบกับทะเล มีพื้นที่ทั้งหมด 22.45 ตารางกิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

รวมระยะทางประมาณ 7.5 กิโลเมตร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลคลองน้ำเค็ม อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

รวมระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

รวมระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

รวมระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร

ชุมชนบางสระเก้ามีเขตการปกครอง รวม 5 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านเนิน หมู่ที่ 2 บ้านกลาง หมู่ที่ 3 บ้านเนินกลาง หมู่ที่ 4 บ้านกองหิน และหมู่ที่ 5 บ้านล่าง มีประชากรรวมทั้งสิ้น 2,151 คน

แยกเป็น ชาย 1,009 คน หญิง 1,142 คน คร่าวเรือน 707 คร่าวเรือน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 97.37 คน/ตารางกิโลเมตร

2.2. สภาพกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ชุมชนบางสระเก้าประกอบอาชีพหลัก ทั้งทางด้าน การเกษตร เช่น การทำนาข้าว ปลูกกก ปลูกปอ และถั่วลิสง เป็นต้น โดยจะปลูกหมุนเวียนกันไปตลอดปี บางส่วนของชุมชนบางสระเก้าประกอบอาชีพประมงและเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การเลี้ยง หอยนางรม และการทำประมงขนาดเล็ก รวมถึงการยกยอ ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมในการประกอบ อาชีพ และบางส่วนทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน เงาะ มังคุด และปลูกผักสวนครัว นอกจากนี้ ชุมชนบางสระ เก้ายังมีอุตสาหกรรมในครัวเรือนและเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สร้างชื่อเสียงให้แก่ชุมชนและจังหวัด คือ การ ทอเสื่อ เนื่องจากคุณภาพและลวดลายของเสื่อมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น

2.3. สภาพกิจกรรมทางสังคม ชุมชนบางสระเก้าทำงานร่วมกันบนพื้นฐานของหลัก ประชาธิปไตย มีการจัดเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็น ร่วมกันคิด และร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีพื้นฐานที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก และเมื่อมีฉันทามติของที่ประชุมแล้ว แต่ละ หมู่บ้านได้นำฉันทามติดังกล่าวไปปฏิบัติ โดยประชาชนในแต่ละหมู่บ้านจะเข้ามามีส่วนร่วมกันอย่างจริงจัง

2.4. สภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติ สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ของชุมชนบางสระเก้ามีความอุดมสมบูรณ์ คนในชุมชนประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น ทำนา ปลูกกก ปลูกปอ พืชผักพื้นบ้าน ซึ่งชาวชุมชนนำต้นกกมาแปรรูปจนทำให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำชื่อเสียงมายัง ชุมชน อาชีพประมงและเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การเลี้ยงหอยนางรม การทำประมงขนาด เล็ก และอาชีพทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน เงาะ มังคุด ชุมชนมีการจัดการสิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติโดยการจัดสรรพื้นที่ ยึดหลักความสมดุลผลในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ จัดทำ ประตุน้ำเพื่อแยกน้ำทั้งน้ำเค็ม น้ำกร่อยและน้ำจืด ขยายพื้นที่ป่าชายเลน ชุมชนมีการรณรงค์ให้ ชาวชุมชนหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ส่วนภาครัฐเข้ามาอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูกที่ไม่ต้องใช้สารเคมี ทางทางการเกษตร และทำงานกับเครือข่ายสิ่งแวดล้อม

2.5. วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในรอบชาวชุมชนบางสระเก้าอยู่ด้วยกันในเหมือนญาติพี่น้อง จะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งงานบุญและงานศพ มีการแบ่งปัน อาหารการกิน เช่น ผัก ผลไม้ อาหารทะเล ชุมชนประกอบอาหารโดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น นอกจากอาชีพ เกษตรกรรม และอาชีพประมงแล้ว ชุมชนยังมีตลาดพื้นบ้านที่ชาวชุมชนนำสินค้าพื้นบ้านที่มีการแปรรูป แล้วมาจำหน่าย เช่น กุ้งแห้ง กะปิ ทุเรียนทอด ปลา ปู กุ้ง สดจากทะเล ฯลฯ โดยตลาดดังกล่าวจะเปิด ทุกวัน อยู่บริเวณสี่แยกมุมเมรุวัดบางสระเก้า นอกจากนี้ ยังมีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตเสื่อกก จนกลายเป็น ผลิตภัณฑ์ที่นำชื่อเสียงมาสู่ชุมชน

2.6. วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในรอบปี กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบางสระเก้าจึงเป็น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ เช่น ตักบาตรเทโว ส่วนประเพณีวัฒนธรรมยังเป็นการอนุรักษ์วิถีชีวิต ความเป็นชุมชน เช่น งานสงกรานต์ การรำสวด การทำขวัญนาค เพลงโหม่งฟาง อีกทั้ง ยังร่วมกันอนุรักษ์ การแห่บางสระเก้า ซึ่งถือเป็นอีกอัตลักษณ์หนึ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นตำบลบางสระเก้า ในการแต่งงาน

ของชุมชนบางสระเก้ายังมีประเพณีเก่าแก่ที่เรียกว่า “พิธีบอผี” เป็นการทำพิธีบอญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงที่เสียชีวิตไปแล้ว ได้รับรู้ว่าลูกหลานได้มีการแต่งงาน

2.7. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนบางสระเก้ามีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษที่สำคัญ ได้แก่ การทอเสื่อกกแบบตัวอักษรและทำเครื่องมือใช้ในการจับสัตว์น้ำ เช่น การทำข้อง การยกยอ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร การทำเหละ(งอบใบจาก) การทำขนม การทำไส้ไต้ยุง จากวงจาก ยังรวมไปถึงการร่ำวดหน้าศพแบบโบราณ

2.8. สถาบันครอบครัว เป็นครอบครัวเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น มีจำนวนผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย และชาวชุมชนกลับมาทำงานในชุมชนมากกว่าออกไปทำงานนอกชุมชน

2.9. สถาบันการศึกษา ชุมชนบางสระเก้ามีโรงเรียนวัดบางสระเก้า (พิสิฏฐวิทยาการ) เป็นโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 แห่ง เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น นอกจากนี้ ชุมชนยังมีศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระเก้า จำนวน 1 แห่ง และศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตร จำนวน 1 แห่ง อยู่ภายในชุมชนอีกด้วย นอกจากนี้ ชุมชนบางสระเก้ายังมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางสระเก้า 1 แห่ง และศูนย์สาธารณสุขมูลฐานประจำหมู่บ้าน 5 แห่ง

2.10. สถาบันศาสนา ชุมชนบางสระเก้ามีวัดบางสระเก้าเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของทั้ง 5 หมู่บ้าน วัดบางสระเก้ายกก่อตั้งมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย ช่วงประมาณ ปี พ.ศ. 2320 ภายในวัดมีหลวงพ่อหินแก้วประดิษฐานอยู่ในวัด ซึ่งชาวชุมชนนับถือและเชื่อว่า “มีความศักดิ์สิทธิ์มาก” ชุมชนยังได้เข้ามาใช้พื้นที่ของวัดบางสระเก้าเป็นสถานที่ชุมนุมและทำกิจกรรมของชาวชุมชนบางสระเก้า นอกจากนี้ ชุมชนบางสระเก้ายังมีสำนักปฏิบัติสวนธรรมเนินกลาง

2.11. สถาบันการปกครอง ชุมชนบางสระเก้าตั้งอยู่ในการดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลบางสระเก้า ซึ่งมีเขตการปกครอง 5 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลบางสระเก้าให้การสนับสนุนชุมชนบางสระเก้าในการดำเนินการโครงการต่าง ๆ อย่างเต็มที่ รวมทั้งรับฟังความคิดเห็น ร่วมกันคิด และร่วมกันแก้ไขหาทางออกในแต่ละปัญหาที่เกิดขึ้น

2.12. สถาบันเศรษฐกิจ ชุมชนบางสระเก้ามีกองทุนใหญ่ 2 กองทุนที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านการเงินในการทำการค้า การพัฒนาวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ในการผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระเก้า และ สนาคารชุมชนบางสระเก้า

2.13. สถาบันนันทนาการ ชุมชนบางสระเก้ามีการรวมตัวกันตามงานที่จัดขึ้นตามประเพณี รวมถึงกิจกรรมทางศาสนา เช่น วันพระ ชาวชุมชนจะไปทำบุญและถือศีลในวันดังกล่าว นอกจากนี้ ชาวชุมชนยังไปร่วมงานมงคลและงานอวมงคล ชาวชุมชนจะมีโอกาสพบปะกันที่ตลาดสี่มุมเมรุที่เปิดเป็นสถานที่ขายสินค้าแปรรูปต่าง ๆ ของชุมชน

2.14. สถาบันสื่อสารมวลชน ชุมชนบางสระเก้ามีการจัดเวทีประชาคมและการประชุมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในทุกเดือน และสามารถจัดเวทีประชาคมหากมีปัญหาที่ทุกคนในตำบลต้องการแก้ไข ปัญหา เพื่อหาทางออกด้วยกัน นอกจากนี้ เมื่อชุมชนบางสระเก้าต้องการเปิดตัวเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ จึงได้มีการจัดทำเพจบน Facebook เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ชุมชน

2.15. ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยว ดังนี้

2.15.1. ความไม่พร้อมของชุมชน สำหรับปัญหาของชุมชนบางสระเก้าในการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยว นั้น สามารถแยกออกได้เป็นสองประเด็น ดังนี้

(1) ประชาชนชุมชนบางสระเก้ายังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาและประสบการณ์ในการจัดการ

(2) ความพร้อมของสถานที่และแหล่งเรียนรู้ เนื่องจากตำบลบางสระเก้ามี 5 หมู่บ้าน ซึ่งบางหมู่บ้านมีความพร้อมที่จะรองรับการท่องเที่ยว ในขณะที่บางหมู่บ้านยังไม่มีสถานที่และแหล่งเรียนรู้ ดังนั้น จะต้องมีการช่วยกันพัฒนาจุดเด่นของหมู่บ้านที่เหลือให้มีสถานที่และแหล่งเรียนรู้ให้ครบทุกหมู่บ้าน เพื่อป้องกันปัญหาการกระจายผลประโยชน์ไม่เท่าเทียม

2.15.2. ประเภทของนักท่องเที่ยวยังไม่หลากหลาย เนื่องจากตำบลบางสระเก้าเป็นที่รู้จักในฐานะของศูนย์การเรียนรู้ด้านการทอเสื่อและการอนุรักษ์ธรรมชาติ แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักในนักท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ

2.15.3. ขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของตำบล เนื่องจากตำบลบางสระเก้าเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ มีเพียงนักท่องเที่ยวบางกลุ่มเท่านั้นที่ทราบเกี่ยวกับการดำเนินการของตำบล ทำให้ยังไม่เกิดรายได้จากการท่องเที่ยว จึงต้องเพิ่มช่องทางในการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้นและขยายวงกว้างออกไปยังประชาชนทั่วไป

2.15.4. ขาดการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องจากกลุ่มผู้นำของชุมชนและหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน

2.15.5. การบริหารจัดการงบประมาณ เนื่องจากการจัดการให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวยังต้องอาศัยเงินงบประมาณจากราชการมาพัฒนา ยังมีปัญหาในการเบิกจ่าย ทำให้เกิดความล่าช้าต่อการพัฒนาสถานที่ รวมถึงความไม่เข้าใจในการจัดการงบประมาณของชุมชน เนื่องจากงบประมาณการจัดการชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นการบริหารงบประมาณเหมือนการบริหารราชการ เหมือนงบที่มีมาจากกองทุน

2.15.6. การจัดทำแผนหมู่บ้านท่องเที่ยวเป็นแผนระยะยาว ทำให้กว่าจะเห็นผลจะต้องใช้ระยะเวลา ซึ่งกระทบต่อความมั่นคงทางรายได้ของประชาชน

3. การเปรียบเทียบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ปัญหาอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และชุมชนบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

3.1 รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สำหรับรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านทะเลน้อยและชุมชนบางสระเก้า พบว่า เป็นการเปิดบริการให้หมู่บ้านและชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม โดยได้นำมรดกวัฒนธรรมของชุมชนมานำเสนอนักท่องเที่ยวได้เข้ามาเรียนรู้และสัมผัสกับวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นผ่านกิจกรรมที่จัดขึ้นของทั้งสองชุมชน โดยชุมชนบ้านทะเลน้อย เปิดเข้าชมโบสถ์เก่าอายุกว่า 200 ปีที่วัดราชบัลลังก์ และสักการะศาลสมเด็จพระเจ้าตากสิน ลองรับประทานผักพื้นบ้าน “ผักกระชับ” ของชุมชน รวมทั้งมีผลิตภัณฑ์ชุมชนให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาเลือกซื้อ เช่น กะปิเคียวแท้ และมีฐานการเรียนรู้ทางการเกษตร การท่องเที่ยวชมธรรมชาติแม่น้ำประแสร์ รวมทั้งมีโฮมสเตย์ที่ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย รับรองโดยกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2559-2562 เช่นเดียวกับชุมชนบางสระเก้า ที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม มีฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากทะเล การแปรรูปเกี่ยวกับพืชเส้นใย เพื่อเพิ่มมูลค่า ต้นปอ ต้นกก รวมถึงป่าชายเลน “ป่าตะกาดใหญ่” ดูแลด้านการอนุรักษ์ และบ้านปลาและธนาคารปู โดยจะมีไกด์ประจำชุมชนเป็นผู้พาเยี่ยมชม และเล่าประวัติความเป็นมาของแต่ละหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีการจัดให้เข้าชมการเสือกที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนและเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างชื่อเสียงให้แก่จังหวัดเป็นอย่างมาก

3.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของทั้งสองชุมชน ได้แก่

3.2.1. ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งชุมชนบ้านทะเลน้อยและชุมชนบางสระเก้าต่างมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทั้งทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ซึ่งทั้งสองชุมชนมีการผสมระหว่างน้ำจืดและน้ำเค็มจนกลายเป็นน้ำกร่อย จนทำให้พืชพรรณและวัตถุดิบที่ได้จากแหล่งธรรมชาติเหล่านี้มีรสชาติที่แตกต่างจากชุมชนอื่น จึงทำให้กลายเป็นจุดเด่นที่สามารถนำมาเป็นพื้นฐานการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

3.2.2. วัฒนธรรม ประเพณีและความเป็นอยู่ของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนทั้งสองชุมชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธศาสนา ทั้งงานบุญและงานประเพณีต่าง ๆ รวมถึงอาหารการกิน และวิถีความเป็นอยู่ที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ไม่สามารถจับต้องได้ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะเข้ามาศึกษาและทำความเข้าใจถึงวิถีการใช้ชีวิตที่ดำเนินมายาวนาน จึงเป็นโอกาสที่ทั้งสองชุมชนสามารถทำชุมชนให้กลายเป็นโฮมสเตย์ เป็นการสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวและชุมชนทั้งสองฝ่าย ซึ่งชุมชนได้สร้างหลักเกณฑ์ที่นักท่องเที่ยวจะต้องเคารพในรูปแบบการดำเนินชีวิตของทั้งสองชุมชน

3.2.3. ทักษะและประสบการณ์ของชุมชน ทั้งสองชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ที่เปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะและประสบการณ์ของชุมชน เช่น ชุมชนบางทะเลน้อยมีความสามารถในการปลูกผักกระชับที่เป็นผักพื้นบ้านที่มีสรรพคุณรักษาโรคที่เกี่ยวกับต่อมน้ำเหลือง งามืด เริม เป็นยาแก้โรคมะเร็ง ขับเหียง ขับน้ำลาย ระวังประสาธา แก้วโรคไขข้ออักเสบ โรคเกี่ยวกับทางเดินปัสสาวะ แก้วปวดประจำเดือน โรคกระเพาะอักเสบ แก้วปวดกล้ามเนื้อ ชุมชนบางสระเก้ามี

ความสามารถในการทอเสื่ออกที่เป็นเอกลักษณ์ รวมถึงการอนุบาลสัตว์น้ำ เช่น ปู ปลา รวมถึงประสบการณ์การอนุรักษ์ป่าชายเลน ซึ่งทักษะและประสบการณ์ของทั้งสองชุมชนล้วนเป็นสิ่งมีค่าที่จะต้องมีการสืบทอดรุ่นต่อรุ่น ซึ่งการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมเรียนรู้และมีประสบการณ์เพื่ออนุรักษ์ให้ทักษะเหล่านี้ดำรงสืบไป

3.3 ความเหมือนของชุมชนกรณีศึกษา

3.3.1. สภาพกายภาพของชุมชนกรณีศึกษา พบว่า ทั้งสองชุมชนไม่ว่าจะเป็นชุมชนบ้านทะเลน้อย และชุมชนบางสระเก้าต่างเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ความสมบูรณ์ของดิน สภาพน้ำที่มีคุณภาพ สามารถทำอาชีพได้หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกรรม ประมง เป็นต้น

3.3.2. ลักษณะการดำเนินชีวิต ทั้งสองชุมชนมีลักษณะการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย เป็นสังคมกึ่งชนบทกึ่งเมือง ที่ยังคงให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างคนในชุมชน

3.3.3. ลักษณะครอบครัว เมื่อกระแสโลกาภิวัตน์มีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตครอบครัว ลักษณะครอบครัวที่เคยเป็น “ครอบครัวขยาย” ได้กลายเป็น “ครอบครัวเดี่ยว” มากยิ่งขึ้น ซึ่งทั้งชุมชนบ้านทะเลน้อยและชุมชนบางสระเก้าก็เริ่มมีลักษณะครอบครัวเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น แต่ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนยังคงให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเช่นเดิม

3.3.4. การรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมทางสังคม พบว่า ทั้งสองชุมชนต่างให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง รวมถึงกิจกรรมที่เป็นประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ต่างช่วยกันอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีเหล่านั้นรุ่นต่อรุ่น

3.3.5. การรวมกลุ่มและมีกองทุน เมื่อทั้งสองชุมชนได้กลายเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ได้มีการรวมกลุ่มอาชีพ และตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการสนับสนุนการทำกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น ชุมชนบางสระเก้าให้ทุนเพื่อจัดเตรียมวัสดุดิบ เพื่อเตรียมไปแปรรูปกลายเป็นเสื่อและรับซื้อเสื่อจากสมาชิกกองทุนมาจำหน่าย ซึ่งชุมชนบ้านทะเลน้อยก็เช่นกัน มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ และการตั้งกลุ่มอาชีพเพื่อจัดทำผลิตภัณฑ์ชุมชน

3.3.6. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากทั้งสองชุมชนเป็นชุมชนที่ต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการดำรงอยู่และประกอบอาชีพ ต่างรณรงค์ให้คนในชุมชนช่วยกันอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ได้ทิ้งเอกลักษณ์ของชุมชนตนเอง หากแต่นำความทันสมัยมาปรับใช้ได้อย่างชาญฉลาด

3.3.7. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งสองชุมชนมีความโดดเด่นในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาต่อยอดให้กลายเป็นรายได้แก่ชุมชนได้ ทั้งเรื่องของหัตถกรรมจักสาน การแปรรูปอาหาร การเพาะปลูก โดยเฉพาะพืชพันธุ์ที่สามารถเติบโตในน้ำกร่อย

3.3.8. การจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน ทั้งสองชุมชนประสบปัญหาดังต่อไปนี้

1) ความรู้และความเข้าใจของคนในชุมชนไม่เท่ากัน จึงจำเป็นต้องเร่งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวให้ทั่วถึง เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างยั่งยืน เป็นการลดปัญหาเรื่องผลประโยชน์ที่อาจจะเกิดขึ้น

2) ประเภทของนักท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาที่ชุมชนบ้านทะเลน้อยและชุมชนบางสระเก้าเป็นลักษณะของนักท่องเที่ยวที่มาศึกษาดูงานมากกว่าจะมาเที่ยวโดยเฉพาะ ทำให้เกิดข้อจำกัด การท่องเที่ยวไม่สามารถทำรายได้ได้สม่ำเสมอ

3) งบประมาณในการพัฒนาจำกัด ทำให้ชุมชนบ้านทะเลน้อยและชุมชนบางสระเก้าไม่สามารถวางแผนในการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวหรือปรับสถานที่ให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้

3.4. ความแตกต่างของชุมชนกรณีศึกษา

3.4.1. ความสัมพันธ์ระหว่างวัด และชุมชน นอกเหนือจากที่ชุมชนบางสระเก้าเข้าไปทำกิจกรรมทางศาสนาแล้ว ชุมชนบางสระเก้าใช้วัดเป็นสถานที่ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ความสัมพันธ์ของวัดและชุมชนยังเอื้อต่อกัน ไม่ได้เกิดความเหินห่างจากกัน

3.4.2. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ชุมชนบางสระเก้าเป็นชุมชนที่มีโรงเรียนตั้งอยู่ในตำบล ซึ่งโรงเรียนได้มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสามารถนำองค์ความรู้ไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน ในขณะที่ชุมชนทะเลน้อยไม่มีโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชน ต้องเดินทางไปเรียนในอำเภอเมือง ทำให้โรงเรียนไม่ได้มีโอกาสพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตรงตามภูมิปัญญาของชุมชนทะเลน้อย

3.4.3. การมีสถาบันการเงินภายในชุมชน ชุมชนบางสระเก้ามีสถาบันการเงินที่เรียกว่า สนาคารชุมชนบางสระเก้า ที่มีลักษณะคล้ายกับธนาคาร สามารถให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกได้

3.4.4. การมีถนนเส้นใหม่ตัดผ่าน นับว่าเป็นโอกาสของชุมชนบ้านทะเลน้อยที่ถนนเฉลิมบูรพาชลทิศจะตัดผ่าน เพราะจะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังชุมชนบ้านทะเลน้อยได้สะดวกขึ้น ชุมชนอาจจะกลายเป็นจุดแวะพักแหล่งใหม่ เป็นการขยายฐานนักท่องเที่ยวที่จะมาเที่ยวให้มากขึ้น ไม่ใช่เพียงนักท่องเที่ยวที่มาศึกษาดูงานในชุมชนเท่านั้น

3.5 การพัฒนาตัวแบบการขับเคลื่อนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และชุมชนบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ได้ผลดังนี้

3.5.1. ชุมชน

3.5.1.1 ลักษณะชุมชน

ต้องเป็นชุมชนที่มีลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเป็นเครือญาติ ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนาและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชนและร่วมตัดสินใจ อีกทั้งต้องมีการพัฒนาข้อมูลชุมชนให้มีความทันสมัยเสมอ รวมถึงการจัดทำแผนธุรกิจชุมชนให้ชัดเจน ชุมชนจะได้รู้ถึงจุดหมายและบทบาทที่ชุมชนต้องการก้าวเดินไป

3.5.1.2. วัฒนธรรม เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น และวัฒนธรรมประจำวันของ
คนในชุมชน

3.5.1.3. ทรัพยากรธรรมชาติ มีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรดิน น้ำ
และแหล่งท่องเที่ยว

3.5.2. รูปแบบการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

3.5.2.1. นักท่องเที่ยว ต้องมีการสร้างจิตสำนึกในการเข้ามาในชุมชน เนื่องจา
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการใช้ประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าของชุมชน เช่น
งานฝีมือ การทำอาหาร งานเทศกาล เป็นต้น

3.5.2.2. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหรือพัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรม ชุมชน
ต้องพัฒนาและเพิ่มคุณค่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อเพิ่มโอกาสทางด้านอื่นให้แก่ชุมชน

3.5.2.3. การพัฒนาภาพลักษณ์ สินค้า บรรยากาศ และบริการ เมื่อมี
นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน แม้จะมีความต้องการที่จะท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การเรียนรู้ทอเสื่อกก
นักท่องเที่ยวก็ต้องอยากได้เป็นของที่ระลึก ดังนั้น ชุมชนจะต้องพัฒนาสินค้าและบริการให้มีคุณภาพ
บรรยากาศของชุมชนเป็นวิถีชีวิตที่นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาสัมผัส ดังนั้น เอกลักษณ์ของชุมชนต้อง
พยายามปรับให้เข้ากับยุคสมัย เพราะการที่จะเพิ่มนักท่องเที่ยวได้อีกช่องทางหนึ่ง คือ การบอกปากต่อ
ปากของนักท่องเที่ยวเอง หากสินค้าและบริการของชุมชนไม่ได้มาตรฐาน โอกาสที่นักท่องเที่ยวจะกลับมา
ท่องเที่ยวอีกนั้นจะเป็นได้ยาก

3.5.2.4. การส่งเสริมการท่องเที่ยว เมื่อชุมชนเปิดตัวเป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งเชิง
สร้างสรรค์และทางการเกษตร ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้สังคมได้รับรู้ ซึ่งการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็น
แนวทางที่ประหยัด สะดวก และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่าย

3.5.2.5. คนในชุมชน ต้องมีการเรียนรู้และปรับตัว โดยการเตรียมความพร้อมใน
การพัฒนาคนในชุมชนให้กลายเป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่ยังคงความเป็นธรรมชาติของชุมชน

3.5.2.6. เครือข่าย ชุมชนต้องมีการสร้างเครือข่ายหลากหลาย ทั้งภาครัฐ
ภาคเอกชน ภาคประชาชน และองค์กรพัฒนาเอกชน ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยว การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ด้านวิชาการเพื่อพัฒนาคนในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อการขับเคลื่อนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิง
เกษตรในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และชุมชนบางสระแก้ว ตำบล
บางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ดังนี้

1) ชุมชนต้องพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้มีความชัดเจน โดดเด่น สามารถดึงดูด
นักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ชุมชนต้องเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีความอุดม
สมบูรณ์และยั่งยืน สามารถปรับตัวให้เข้าสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

- 2) ผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ คนในชุมชนต้องพัฒนาตนเองและเรียนรู้กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ควบคู่ไปกับการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชุมชน
- 3) การจัดการความรู้ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องอาศัยเอกลักษณ์ วัฒนธรรม และประเพณี ชุมชนต้องมีกระบวนการจัดการความรู้ไว้อย่างเป็นระบบ
- 4) พัฒนาสินค้าและบริการ ชุมชนต้องสร้างเอกลักษณ์และยกระดับสินค้าและบริการ ให้ได้มาตรฐานและยังคงเอกลักษณ์ของชุมชนไว้
- 5) การประชาสัมพันธ์ ชุมชนต้องมีการประชาสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยทางตรง ชุมชนสามารถใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารต่าง ๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อแนะนำแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักกับประชาชนทั่วไป ทางอ้อม ชุมชนต้องสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการส่งต่อกันท่องเที่ยวซึ่งกันและกัน